

Читин гафар

Аллагъдин Агълиж – Иса Месигъдин ччвурарикан саб, фицики гьарсар касдин гунгъарихъанди Думу, агълижси, хачриин гъурбан гъахъну.

Аллагъдин Паччагълугъ – Аллагъдин гъюкмин девир. Аллагъдин Паччагълугъдиъ учІвуб – Аллагъ чпин паччагъ вуди хъуб. Жараси – женнет.

Аллагъдин хал – Ерусалимдиъ ади гъабхъи Гирами дарамат. Анжагъ гъадушваџІан жугъдари Аллагъдиз гъурбнар хури гъахъундар ва гъацира машквариз гъадушваџІан уч шули гъахъундар. Сифте думу Дарамат ихъ девир гъайиз 10-пи аьсриџ Сулейман паччагъдин девриџ дивну. Хъасин, ихъ девир гъайиз 5-пи аьсриџ, жугъдар Вавилондиан йисирвалиан гъафиган, дарабгънайиб тазатІан дивнийи. Ихъ деврин 1-пи аьсриџ Гъирод паччагъди Дарамат жараси тикмиш гъапІнийи. Исайи улихъ ккимиди дупнайиси, ихъ деврин 70-пи йисан му дарамат Римдин къушмари ккидипнийи ва дидхъанмина таза алапІундайи.

Аллагъсузар (Аллагъ аьгъдрудар) – Иса жилиина гъайиз, Аллагъ садар жугъдаризтІан аьгъяди гъахъундар, гъаз гъапиш Аллагъди Учв дурариз Къанундилантина аьгъю гъапІну, имбуну халкъариз аьгъяди гъахъундар, я Аллагъ аьгъяди ккунди гъахъундар, аьгъяди ккунидар жугъуд халкъдик ктикъури гъахъну.

Аьлимар – *лигай*: къанунчъириџ.

Аьхюну малла – жугъдарин диндин кІулин гъуллугъчи. Кюгъне Йикърарин вахтари дурари халкъди гъапІу гъурбнар къабул апІуйи ва Аллагъдиз ургуйи.

- Вакилар** – Аллагдаи кадагънаи ва гъаънаи адмийир. Исайи гъамци, Чав ктагъу ва Чахъди лицури гъахъи 12 ученикдиз кӀуйи. Дурари инсанарихъна Ужувлан хабар рубкъну ккундийи.
- Гирами китабар** – Гирами Рюгъниинди дидикӀнаи вари китабар: Мусайин хъуб китаб, Пайгъамбрарин китаб, Мяълийирин китаб ва Цийи Йикърарин китаб.
- Гирами чадур, Шагъидвалин чадур** – Аллагдаиз хал дивайиз Дугъаз икрам апӀрушв ва гъурбнар хрушв. Думу, Аллагдаи гъапибси, дапӀнаиб вуйи. Му мици Кюгъне Йикърарин вахтари гъабшиб вуйи.
- Гунгъар гардандиъ дисуб** – Аллагдаин улихъ жвуван гунгъарин гъавриъ ахъуб ва цийи, гунгъар ктру уьмур ккебгъуб.
- Гъурбан апӀрушв** – жилихъан ягъалди, гъвандикан, батӀрикан ясана рукъкан дапӀнаишв. Гъурбан гъапӀуб гъадушв'ин дипуйи ва Аллагдаиз убгуйи. Иса жилиина дуфнаи вахтна, гъурбан апӀрушв Аллагдаин хулаъ айи. Душв'ин гъурбан гъапӀуб убгуз Аллагдаин гъуллугъчйиризтӀан (малӀйир) ихтияр ади гъабхъундар.
- Давудрин Насил** – Месигъдиз гъаци кӀуйи. Думу Давуд паччагъдин насларикан духъну ккундийи.
- Динар (динарий)** – улихъ вахтари сад йигъандин зегъметнахъ тувру къимат.
- Заан диванхана (синедрион)** – жугъдарин диван апӀру гъюкум айи заан мажлис. Думу 70 касдикан ибарат вуйи. Иса жилиин ва жугъдар Рим вилайатдин гъюкмикк ккайи вахтна, заан диванханайин кӀулин къарар, анжагъ жугъдарин жилариин али Рим гъюкмин ихтияр гъабхъиган, къувватнаъ убчӀвуйи.
- Зилотар** – жугъдарин диндин саб десте. Дурариз жара миллетарихъан жугъдарин дин марщиди уьбхюз ва Римдин гъюкмиккан Израиль дявдиинди азад апӀуз ккундийи.
- Инсаниятдин Бай** – Кюгъне йикърарин китабариеъ Месигъдиз гъаци кӀуйи. Исайи, Чаз гъамци кӀури, Учв Месигъ вуйиб улупнийи. Сакъюдар Гирами китабариеъра Месигъдиз гъаци кӀура.
- Къанун** – Муса пайгъамбриз Аллагдаи туву табшуругъар айи Гирами китабарин кюгъне саб пай. Дидиз Таврат, Тора вая Мусайин хъуб китаб кӀури шулу.

Къанун тамам апІуб – вари жугъдарин буржи. Думу Къанундиъ, адми фици яшамиш духъну ккундуш, уьмриъ фу гъадагъа вуш, жара гьюкуматдиндарихъди фици духъну ккундуш, мидланна гъайри, гизаф къадар аьдатарикан, хурагарикан ва жара гизафубдикан дибикІна.

Къанунчйир – инсанариз Къанундин къайдйир улупру гьуллугъчйир. Жугъдарин дуариз аьхю гьюрмат айи.

Лавшарин машквар – Пасха машкврихъан дишла ургуд йигъан тебрик апІру машквар. Думу вахтна анжагъ дун ктру уьлтІан (лавшартІан) дитІну ккундаи.

Левитар – дуар Аллагъдин гьулугъчйир (маллйир) даршра, дуари, Аллагъдин хулаъ мукъмар йивури, Аллагъдин ад за апІури, гьурбан апІурайи гъайванатар ургуз ва жара ляхнариз кюмекчйир гъахъну. Мидланра гъайри, дуари Къанундин дарсар туври гъахъну ва халкъдин арайиъ дуар мялимарси вуйи. Мици Левийин тухмиан вуйи адмийиризтІан апІуз ихтияр ади гъабхъундар.

Маллйир – Ерусалимдиъ айи Аллагъдин хулан гьуллугъчйир. Дуарин вазифа, Къанундиъ улупнайиганси, гьурбнар хуб, ургуб вуйи.

Манна – Мусайин хиликкди гьумран чюллериъ Израиль халкъ уьгнайи вахтари Аллагъди дуариз зав'ан гъапІри гъабхъи хураг.

Месигъ – Гирами китабариъ улупнайиси, инсанар уьрхбан бадали Аллагъдихъан Дуфнайир.

Мист – Гирами китабар урхбан ва гъацира ккарагбан бадали жугъдар уч шлу хал. Жугъдарин мистаъ гьар султ йигъан уч шуйи. Мистариъ Кюгъне йикърар урхуз ва дуарин мяна ктибтуз гьар жугъуддиз ихтияр ади гъабхъну. Жугъдар яшамиш шлу гьар шагъриъ, гьулаъ мистар ади гъахъну. Аьдат вуйиси, дуарин яшайиш гъаддилан илтІибкІнайи, ва мистан аьхюрра вартІан гьюрматлу кас шули гъахъну.

Мяълийирин китаб – Гирами китабарикан саб. Дидиз 150 мяъли дахил шула. Дуари Аллагъдин аднакан, аьжаликкан адмийир уьрхюзди Аллагъдиз баркаллагънакан, Аллагъдин зурбаваликан, Аллагъдиз ккарагбакан кІура.

Налукар уч апІру – Къанун дюрюбхди, Римдин хазнайиз пул уч апІру жугъдар. Дуар тмуну жугъдариз лап даккни инсанар вуйи.

Пайгъамбар – Аллагъдин гафар деерхъну, дулар адмийириз ктитрудар. Пайгъамбар Иса гъайиз ади гъахъну. Аллагъдин пайгъамбар жугъуд адмийикантІан шлуб дар, гъаз гъапиш Аллагъди гъадму Чан халкъдигъянтІан пайгъамбар гъядягъюри гъахъундар, фицики дулари Аллагъдин Къанун хъапІуз улупури гъахъну. Пайгъамбарин китабар Кюгъне йикърарин пайназ дахил шула.

Пасха – Египетдин лукІ’валиккан ата-бабйир азад хъувал кІваи на хру жугъдарин кІулин машквар. Пасхайин машквар гъар хъадукра апрелиъ Ерусалимдиъ къайд апІуйи. Пасхайин хурагназ, аьдат вуйиси, агълиж дубккну ккундийи.

Садукйир – жугъдарин диндин саб десте. Дулари КъанундизтІан гъуллугъ апІури гъахъундар. Гъаддиз лигну, дулар гъачІидар чІиви хъувалихъ хъугъри гъахъундар, фицики, чпи фикир апІурайиси, Къанундиъ дидкан дибикІну адруган.

Султ йигъ – гирами ва гъяфтайин аьхиримжи йигъ. Му йигъ марци йигъ вуди гъисаб апІурайи. Къанундиз лигну, султ йигъан лихуз гъадагъа апІурайи. Жугъдарин ригъ алабхъбан къяляхъ закурин йигъ ккебгъуйи. Гъаддиз, жвуми йигъан ригъ алабхъбалан къяляхъ тап султ йигъан ригъ алабхъайизкъан лихуз ихтияр ади гъабхъундар, думу йигъ Аллагъдиз бахш дапІну ккундийи.

Ужувлан хабар – Аллагъди тувнайи Гаф. Гъадму Гаф уьмриз Аллагъди Иса Месигъдилантина арайиз гъабхъну. Гъадгъулантина вари инсаниятдиз чпи уьрхюз рякъ ачмиш гъабхъну – магъа Аллагъдихъан дуфнайи Ужувлан хабар жилариин гъарсар касдиз.

Ученикар (Исайин) – Исайихъ хъугънайидар, Дугъан терефкарар, Дугъан гаф агъю апІурайидар ва Дугъан рякъ дибиснайидар.

Фарисйир – жугъдарин диндин саб десте. Дулари Къанундиъ улупнайиб гъарф-гъарфнаъди тамам апІуйи. Халкъдин арайиъ дуларин аьхю гъюрмат айи. Дулар, чпин агъювализ лигну, гизаф фурс кайидар вуйи.

Хач – иливбан ишараси чиб-чпик китІнайи къюб хамхар. Дуларикан сабунуб жилиъ убсуйи, хъа гъатмунуб дидик кабсуйи. Рим гъюкми тахсиркарар гъацдар хачарик карсуйи. Адмийириккан

ЧИТИН ГАФАР

аьзабар кчЮкьбан бадали, дурари дурар хачрак кьумар йивну карсуйи ва йикГайизкьан гьаци кирхну гьитуйи.

Хьугьрударин мажлис, ясана хьугьрудар – му гаф кьуб мянайинди ишлетмиш апГури шулу: 1) Саб йишвахь уч шлу Иса Месигьдихь хьугьру адмийир. 2) Вари дюн'я вуйибси яшамииш шулайи Исайихь хьугьру адмийир.

ХьуцГурарин машквар (Бегьер ккадабцГбан машквар) – бегьер ккадабцГбалан кьяляхь апГру машквар. Жугьдари думу машквар, Азадвалин (Пасхайин) машкварихьан хьцГурпи йигьан тебрик апГури шулу.

Штуан апГуб – гунгьар гардандиь дисбан ва гунгьарихьан марцц хьпан лишан вуди, штукк ккеркну, таза беден хьибшу мисал вуди, ккудучГуб. Мици, Аллагда дупну, Исайин терефкраи апГури шулу, гьаз гьапиш Исайихь хьугьру гьашигантГан женнетагьли хьуз шлуб дар. Му аьдатну инсан Аллагдаиз бахш гьахьивал ва цГийи уьмур ккебгьувал улупура.

Ччвурар

Аюб – аьгь апуз даршлу аьзабар аьгь гьапу кас. Дугькан, «Кюгьне Йикьрарин» «Аюб» китабдиъ дибикІна.

Вавилон – Иса Месигь гьяйиз улихьна вахтари Вавилон вилаят жугьуд халкъдин лап яман душман вуди гьабхьну. ЦИий Йикьрарнаъ «Вавилон» кІуру гаф саспи йишвариъ иблисдин вая шейтІнин гьюкум вуди ишлетмиш апура.

Гоморра – ДубкІнаи (Мертвое) гьюлин гьирагьдихъ хьади гьахьи хьуб шагьрикан кьубдиз Гоморра ва Содом кІуи. Гьадму шагьрариъ яшамиш шули гьахьи адмийири апури гьахьи гунгьариз дилигну, Аллагьди зав'ан мархьси цІана гугут дубгьну, гьадму кьюбиб шагьрар гьургну.

Гьарун – Муса пайгьамбрин ахьюну гьардаш. Аллагьдин гьуллугьнаъ хьуз ва Аллагьдиз Израиль халкъдихьанди гьурбнар хуз, анжагь Гьарундиз ва дугьан насларизтІан ихтияр ади гьабхьндар.

Гьирод – хьади-хьади гьахьи юкьур паччагьдиин алди гьабхьи ччвур. 1. *Зурба Гьирод* – вари Палестина уьлкейин паччагьвал апури гьахьи жугьдарин паччагь. Гьадгьу паччагьвал апурайиган, Иса Месигь бабкан гьахьну. 2. *Гьирод Антина* – Галилей уьлкейин паччагь, Зурба Гьироддин бай. 3. *Гьирод Агринна* – Зурба Гьироддин бадин бай (хтул). Дугьу Палестинайин ахьювал апурайи вахтна, Исайихъ хьугьрударихъ думу ижмиди хьергри гьахьну.

Давуд – Ягьудайин тухмиан гьахьи Израилин варитІан машгьур паччагь. Пайгьамбрари, гьякьди дюн'яйиин паччагьвал апуру Месигь Давудрин насларикан хьиди, кІури, улихьмиди кІури гьахьну.

Ибрагъм – Аллагъди гъаму пайгъамбрихъди йикърар гъийитІ-нийи. Израиль халкъ гъамгъулантина ккебгъра. Ибрагъм Аллагъдихъ хъпехърур, Аллагъдиин хъугъ’вал алир вуйи, ва Аллагъди думу дугъри кас вуди гъисаб гъапІну.

Ильяс – Кюгъне йикърарнан вахтари гирамидарикан сар ва адлу пайгъамбар. Думу чІивидимиди аършариз гърхну. Израиль гъюкуматдин ахюр вуйи Ахавдина дугъан хпири кучІлин аллагъариз икрам апІурайиган, Ильясди дурариз Аллагъдин гафар гъапнийи. Гъаму дюн’яйиз гъюз Месигъ гъязур гъапІур Ильяс ву.

Исакъ – Ибрагъмдинна Сарайин бай.

Мелхиседек – Салим кІуру йишван паччагъ, Аллагъдин гъул-лугънаъ айир. Ибрагъм пайгъамбри дугъаз, дявдиъ гъалиб духъну гъюрури, чахъ хъайибдикан йицІубпи пай тувнийи. Гъаддин къяляхъ, Ибрагъмдиз уж’вал апІин кІури, Мелхиседек Аллагъдиз ккарагнийи.

Муса – пайгъамбар, жугъдарин варитІан машгър кас, дурарин ахюр. Дугъу чан халкъ, жугъдар, Египетдин йисирваликкан ккадаъну. Дугъу Аллагъди туву Къанун чан халкъдихъна гърубкъну.

Нюгъ – пайгъамбар. Аллагъди, гъадмугандин дюн’я, илипну шид, ккидипайиз, Нюгъдиз гими апІин гъапну. Гъадиъди думу ва дугъан хизан Аллагъдихъ хъугъувалилантина аъжалнаккан гърюрхну.

Сарай – Ибрагъм пайгъамбрин хпир, Исакъдин дада.

Содом – *лигай*: Гоморрайиз.

Сулейман – Давудрин бай. Давудрин къяляхъ Израиль уълкейин паччагъ. Сулейман паччагъ вуйиган, Израиль гъюкумат гизаф девлетлу ва къувватлу шулу. Сулейманди Ерусалимдиъ Аллагъдиз сабпи хал (дарамат) дивру.

Юнус – пайгъамбар, шубуд йигъан балугъин фуниъ ади гъашир.

Якъуб – Исакъдин бай, дугъаз Израилра кІури шулу.